

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті на підставі системного аналізу комплексу джерел та з використанням ідей і положень особистісного, компетентнісного, діяльнісного, інтеграційного, проблемного, проектно-технологічного наукових підходів охарактеризовано педагогічні і методолого-теоретичні основи підготовки сучасного вчителя технологій, систематизовано напрями, складові та сутність сучасних вимог до професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Наголошено на основних чинниках нових підходів до підготовки майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель технологій, сучасні вимоги.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем сучасної освіти є проблема підготовки компетентних, творчих фахівців, здатних орієнтуватися в швидко змінному світі. Темпи розвитку техніки, створення нових технологій на нинішньому етапі розвитку суспільства зумовлюють значимість підготовки майбутніх учених, інженерів, техніків, технологів відповідного рівня. Підготовку таких фахівців доцільно починати вже в школі. У зв'язку з цим зростає значущість учителя технологій, оскільки освітня галузь "Технології" відіграє особливу роль у технічній освіті школярів.

Мета статті – дослідити та висвітлити напрями, складові та сутність сучасних вимог до професійної підготовки майбутнього вчителя технологій.

Аналіз досліджень і публікацій. Технологічна освіта на всіх етапах історичного розвитку основної школи України залишалася у світлі уваги держави та уряду. Доречно звернути увагу на дослідження науковців, які займалися вивченням питань технологічної освіти: В. Борисов, А. Грітченко, Р. Гуревич, О. Коберник, М. Корець, Л. Оршанський, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський та інші.

Професійна підготовка майбутнього вчителя технологій здійснюється протягом усіх років його навчання у ВНЗ. Найважливішим складником професійної підготовки майбутнього вчителя технологій є загальнотехнічна підготовка, яку забезпечує цикл фахових дисциплін. Аналіз досліджень дозволив нам виявити існуючі потреби суспільної практики в добре підготовлених учителях технологій, які мають високий рівень загальнотехнічної підготовки.

В. Сидоренко підкреслює: "для сучасної педагогічної практики характерним є те, що процес підготовки вчителя повною мірою не сприяє формуванню у студента системного бачення педагогічної дійсності, прогностичного мислення". Для вирішення цієї проблеми В. Сидоренко пропонує використовувати у професійній підготовці майбутніх учителів педагогічне проектування, яке на її думку визначається як: 1) системний елемент цілісної системи професійно-педагогічної діяльності; 2) важлива функція педагогів і складової частини їхньої майстерності; 3) педагогічна технологія, яка включає формулювання ідеї майбутнього педагогічного проекту, визначення задач і умов створення моделі проекту, планування і організацію його конструкції, здійснення контролю, корекції та оцінки результатів суб'єктів проектно-педагогічної діяльності [6].

В. Вишківська вважає, що "на сьогодні, не зважаючи на інтенсивні пошуки вчених з метою створення теорії педагогічного конструювання, залишаються мало вивченими питання її змістовного наповнення, структури і функцій компонентів конструктивної діяльності, етапів створення педагогічного проекту та шляхів підготовки майбутніх учителів до конструктивної діяльності" [2]. Для вирішення проблеми вчена пропонує розроблену нею технологію формування у студентів педагогічних вишів умінь конструювання навчально-пізнавальної діяльності школярів, що полягає у використанні запропонованої покомпонентної структури. Структура формування у студентів педагогічних ЗВО умінь конструювання навчально-пізнавальної діяльності школярів складається з трьох компонентів: цільовий компонент спрямований на оволодіння професійними знаннями й умінями та на формування цілісного уявлення про професійну діяльність; інформаційний компонент передбачає формування умінь відбирати й опрацьовувати належну інформацію; процесуальний компонент акцентує увагу на розвитку діяльності учіння і передбачає оволодіння умінями вибудовувати технологію навчання у відповідності з метою і змістом навчальної діяльності, представляти мету діяльності у вигляді конкретних задач, визначати структуру і зміст майбутньої педагогічної діяльності та наповнювати її конкретною предметною діяльністю [2].

Необхідно звернути увагу на погляди вчених, які вважають, що для сучасної середньої школи вкрай необхідні фахівці, які окрім фундаментальних знань, мають володіти високим рівнем розвитку світогляду та творчого мислення, навичками організації технічної творчості. Ми підтримуємо думку дослідників і переконані, що майбутній учитель технологій повинен володіти знаннями щодо проектування та виготовлення різноманітних виробів, конструювання навчального процесу із застосуванням індивідуального підходу до учнів, спрямованого на розвиток у них творчих здібностей. Науковці, беручи до уваги значущість педагогічної діяльності в умовах сучасної загальноосвітньої школи вважають, що педагогічна наука потребує вдосконалення підготовки вчителів, шукаючи нові шляхи підвищення конкурентоспроможності та професіоналізму майбутнього фахівця у галузі технологічної освіти. Таким чином, якісна організація творчої роботи з учнями залежить від системи фахової підготовки майбутніх учителів технологій у ЗВО. Підготовка майбутнього вчителя технологій має знаходитися на рівні з кваліфікованою освітою фахівців інших професій ще й тому, що вчитель технологій під час навчання учнів повинен забезпечити естетичне виховання школярів, що спрямоване на всебічний розвиток особистості. На думку С. Єфіменка, учитель технологій повинен забезпечити вирішення педагогічних завдань, сприяти реалізації інноваційних освітніх педагогічних технологій, брати участь у запровадженні основних засад Державного стандарту освітньої галузі "Технології". Дослідник вважає, що для майбутнього вчителя технологій вкрай важливим є досягнення високого рівня розвитку інтелектуального розвитку та творчого потенціалу, адже це допоможе повною мірою реалізувати завдання програми та сприяти формуванню всебічно і гармонійно розвиненої особистості учнів середньої школи; він стверджує, що для досягнення викладених вище положень слід звернути особливу увагу на здійснення підготовки вчителів технологій як висококваліфікованих працівників, що потребує узгодження компонентів та особливостей реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів цього профілю. З вищесказаного випливає, що завданням вищої педагогічної школи є формування технологічно освіченого фахівця, який здатний брати активну участь у перетворенні навколишнього світу, здійснювати максимальну реалізацію власних творчих можливостей, нести відповідальність за формування творчого потенціалу нації.

Особливість професійної підготовки вчителя технології полягає в урахуванні різнобічності цього процесу. Майбутній фахівець повинен не тільки володіти всім комплексом знань з кожного розділу шкільної програми галузі "Технології", а й мати технічну підготовку, зокрема – розвинене технічне мислення. У ході технічної підготовки вчителя технологій вирішується соціально-педагогічна задача, яка полягає в тому, щоб підготувати студента до самостійної практичної діяльності, у якій він міг би реалізувати свої здібності, застосувати отримані знання, вміння і навички.

У процесі підготовки майбутніх учителів технологій вирішуються дві основні задачі:

1. Формування особистісних якостей (функцій) майбутніх учителів технологій: творчі здібності для вирішення технічних, технологічних, графічних, конструкторських, дизайнерських, педагогічних завдань; культура – технологічна, графічна, економічна тощо; інтелект – знання в різних областях наук; інтелігентність.

2. Формування професійних якостей (функцій): орієнтаційно-прогностичні; конструктивні, організаторські, комунікативні, інформаційні, розвивальні, мобілізаційні, мотиваційні, аналітичні, академічні, перспективні, діагностичні [3].

Для вчителя технологій учені виділяють спеціальні конструкторсько-технологічні вміння, що забезпечують розробку конструкцій, створення конструкторської документації і технологій виготовлення різних предметів, виконання учнями індивідуальних творчих різнорівневих проектів, причому конструкторсько-технологічні вміння характеризують спеціальні професійні якості вчителя технологій.

Для поліпшення підготовки майбутніх учителів технологій у системі вищої професійної освіти необхідне постійне оновлення компонентів цієї системи з урахуванням соціального замовлення на випускників педагогічних вузів.

Підготовка сучасного вчителя технологій, який володіє системою глибоких теоретичних знань і практичних навичок, є досить складною у зв'язку з бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, широким застосуванням обчислювальної техніки, інформаційних технологій та різноманітного обладнання вітчизняного та імпортного виробництва, а так само у зв'язку з різними формами власності в умовах ринкової економіки.

Ринкові відносини зумовили увагу до формування професійної компетентності в поєднанні зі здатністю до швидкої адаптації, до постійно змінюваних умов, тому в даний час в Україні особливо актуальним є забезпечення підготовки професіоналів, здатних швидко і гнучко реагувати на зміну ситуації і приймати адекватні рішення. У сформованій ситуації особливе значення набуває підготовка висококваліфікованих учителів технологій, здатних забезпечити реалізацію цільових державних програм підвищення якості робочої сили і готувати молодь до активної трудової діяльності відповідно до високих сучасних вимог. Для цього необхідно створити умови всебічної, якісної підготовки майбутнього вчителя технологій у вищих навчальних педагогічних закладах, зокрема – до розвитку технічного мислення учнів.

Освіта як процес включає в себе мету, завдання, зміст, форми і методи взаємодії викладача і студента. Результатом процесу освіти є його рівень, що виражається в знаннях, уміннях, навичках, якостях особистості, а також у розвитку пізнавальних здібностей. У формуванні особистості вчителя основний компонент змісту освіти визначається досвідом особистості, що ґрунтується на освоєнні цілісних блоків предметної, методичної, загальнокультурної і психолого-педагогічної підготовки, яка відповідно до психолого-педагогічних закономірностей становлення цього досвіду створює основу для розвитку особистісних якостей, формування та розвитку емоційно-вольової сфери, характеру і здібностей студента. Однак логіка проектування і розгортання (дидактичного розкриття) навчальних предметів професійної освіти спрямована на засвоєння базових навчальних елементів (знань, умінь, навичок) у процесі придбання, застосування і перетворення досвіду, в той час як для ефективної професійно-предметної підготовки вчителя технологій потрібно повторне (по відношенню до шкільної освіти) звернення до технологічних дисциплін, до базових навчальних елементів, у тому числі з методологічних і методичних позицій.

Зміна соціальної ролі знань (зокрема, і технологічних) і творчих можливостей особистості в сучасний період розвитку суспільства, Національна доктрина розвитку освіти в Україні ставлять питання про оптимальне співвідношення педагогічних технологій і гуманістичних орієнтацій в організації підготовки майбутніх учителів технологій у педвищі, створення педагогічних та психологічних умов для самостійного освоєння студентами нового досвіду. У зв'язку з цим необхідною є розробка системи підготовки майбутніх учителів технологій, спрямованої на формування технічного мислення учнів, що має сприяти якійсь готовності вчителя до професійно-педагогічної діяльності.

У контексті усіх заявлених наукових підходів стосовно професійної підготовки майбутніх учителів технологій зазначаємо: головною властивістю процесу підготовки як динамічної системи є забезпечення виконання соціально зумовлених функцій, з урахуванням того, що суспільство зацікавлене в тому, щоб їх виконання відповідало високому рівневі якості. Це можливе за умов функціонування процесу підготовки як цілісного явища: цілісна гармонійна особистість може бути сформована тільки в цілісному педагогічному процесі. Цілісність – синтетична якість педагогічного процесу, що характеризує вищий рівень його розвитку, результат стимулюючих свідомих дій і діяльності суб'єктів, що функціонують в ньому.

У кожній педагогічній системі вчені виділяють компоненти: 1) організатор системи; 2) мета системи – соціальне замовлення, той, для виконання кого утворюється система; 3) зміст освітньо-виховної роботи, соціально-моральні та дидактичні відносини між елементами системи (суб'єктивно-об'єктивні та об'єктивно-суб'єктивні одночасно); 4) педагогічні засоби системи; 5) орієнтаційні форми системи; 6) методи навчання та виховання як методи співвіднесення діяльності викладача та студента; 7) продукти діяльності системи у вигляді знань, умінь, навичок у структурі світогляду й характерологічних якостей виховуваних, їх станів і поведінки [1].

Аналіз компонентів освітніх процесів показує, що в будь-якій педагогічній системі присутні змістовний, процесуальний і результативний аспекти. У змістовому аспекті педагогічна система являє собою цілісний об'єкт, що має такі характеристики: компоненти системи; структура внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків; функціональність; інтегративні якості; узагальненість.

Процесуальний аспект пов'язаний з поточним функціонуванням педагогічної системи і характеризується дидактичними, когнітивними, керуючими, контрольно-корекційними, процесами педагогічної взаємодії, професійного вдосконалення вчителя і динаміки особистісного розвитку учня.

Системогенез педагогічного процесу передбачає вирішення низки основних завдань:

– визначення на основі системного аналізу динамічної структури особистості як об'єкта і суб'єкта дидактичного процесу, соціально-економічних умов, потреб і соціального замовлення суспільства, закономірностей, рушійних сил і протиріч педагогічного процесу, методологічних основ і взаємодії основних компонентів педагогічної системи;

– визначення кількісних та якісних характеристик компонентів педагогічної системи, основних параметрів професіограми вчителя технології та критеріїв їх досягнення;

– визначення базових принципів, теорій та технологій розгортання змісту педагогічних процесів, критеріїв ефективності функціонування педагогічної системи;

– побудова моделі цілісної дидактичної системи, теорії та методики внутрішнього і зовнішнього моніторингу її функціонування, вивчення динаміки її взаємодії з іншими педагогічними системами [3].

Отже, враховуючи процеси модернізації національної освіти сучасні науковці виділяють різні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів та пропонують різноманітні концепції, підходи, форми, методи та технології, більшість з яких можна застосовувати у практиці навчання і виховання майбутніх учителів технологій ученими; обговорюються та формулюються сучасні вимоги до професійної готовності вчителя технологій (трудоного навчання), зокрема, до тих її компонентів, які забезпечують формування технічного мислення школярів: розробляються концептуальні засади шкільної технологічної освіти, надається увага підвищенню рівня технологічної освіти, становленню технологічно й технічно освіченої особистості, готової до активної трудової діяльності (В. Борисов, О. Коберник,

М. Корець, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський та ін.); відбувається визначення науково-методичних основ формування технічного мислення школярів у процесі вивчення навчальних предметів освітньої галузі (психолого-педагогічні основи зумовлюють спрямованість цього виду мислення на пізнання технічних та технологічних явищ і процесів, узагальнення системи знань, умінь, навичок для розуміння технічної та конструкторської діяльності, технологічні передбачають єдність теоретичного мислення і практичних компонентів діяльності, уміння уявляти об'єкт реальності як динамічну систему конкретного призначення; усвідомлення практичного призначення технічних дій у майбутній технічній діяльності – Л. Гриценко, Т. Кудрявцева, П. Лузан, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський та ін.).

Висновки. На основі вищезазначеного, можемо стверджувати, що сьогодні багато науковців і педагогів усього світу працюють над тим, щоб удосконалити професійну підготовку майбутніх учителів. Одним із важливих чинників цього є визначення вимог до майбутніх учителів, до їх професійної підготовки, яка повинна бути орієнтована на багатогранну майбутню професійну діяльність. Визначено, що професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті оволодіння знаннями загальнопрофесійних і фахових дисциплін щодо конструювання навчально-виховного процесу, спеціальними конструкторсько-технологічними вміннями, що забезпечать розробку конструкцій, створення конструкторської документації і технологій виготовлення різних предметів, розробку індивідуальних творчих різнорівневих проектів учнів, проектування та виготовлення різноманітних виробів, спрямованих на розвиток гармонійно розвиненої особистості.

Використані джерела

1. Благосмислов О.С. Сутність та структура готовності майбутнього вчителя технологій до викладання варіативних модулів художнього спрямування. *Збірник статей Глухівського державного педагогічного ун-ту.* – Серія: Педагогічні науки. Глухів, 2015. №27. С. 21–24.
2. Вишківська В. Б. Формування у майбутніх учителів здатності до конструювання навчально-пізнавальної діяльності школярів: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти". Київ, 2006. 23 с.
3. Грітченко А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя технологій в освітньому середовищі вищого навчального закладу: монографія. Умань, 2014. 256 с.
4. Корець М. С. Теорія і практика технічної підготовки вчителів трудового навчання: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2007. 39 с.
5. Оршанський Л.В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: монографія. Дрогобич, 2008. 278 с.
6. Сидоренко В.К. Актуальні проблеми підготовки учителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні. *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2004. №2. С. 41 – 44.

Kushnariova N., Povechera I.

MODERN REQUIREMENTS TO PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS OF TECHNOLOGIES

In the article on the basis of a systematic analysis of the complex sources and using the ideas and provisions of personal, competence-based, activity-based, integrative, problem-based, project-technological, scientific approaches there is analysed the preparation of future teachers of Technologies in their future multifunctional activities, participation in the development of education, science, production, and spiritual life of the society. Described educational and methodological-theoretical bases of training of the modern teacher of Technologies, systematic parts, and the essence of modern requirements to professional training of future teachers of Technologies. The attention is focused on the key factors for new approaches to training of future teacher of Technologies. It shows that in the conditions of introduction of modern technologies of education there are new requirements for the training of Technologies teachers. There are specified the skills that should characterize a modern Technologies teacher. It is shown that the use of the latest technologies in this field optimizes the learning process. However, there are contradictions between the growth of their role in learning and the direct application of these technologies in the field of knowledge. It was determined that a future specialist must adhere to certain requirements of the latest modern technologies. It is noted that there are the main activities to implement the program of ensuring the quality of training of future teachers to professional activity. The article presents a meaningful description of the requirements concerning the preparation of future teachers of Technologies on the modern stage.

Key words: *personality, education, educational paradigm, professional training, requirements to the teacher of Technologies, student-centered teaching.*

Стаття надійшла до редакції 11.03.2018 р.